

SAGAEN¹ OM SJØHIRDEN I LANGÅRASUND

ÅR 951

FORFATTET AV UKJENT MEDLEM AV SJØMANNSFORENINGEN

Snorre Sturlason tegnet av maleren og tegneren Christian Krohg til den illustrerte 1899-utgaven av Heimskringla, Snorres kongesagaer. Skaldedikteren er framstilt nesten som et selvportrett av kunstneren.

Forord

”I Snorres kongesagaer leses om sjøhirden i Langårasund i året 951 og som har mange likhetspunkter med Langesunds Sjømannsforening i året 1951 – altså 1000 år senere.”

Dette er en historie fra årsmøte (nå Generalforsamling) i Langesund og omegns Sjømannsforening i 1951. På årsmøte er en del av de fremmøtte medlemmer innlemmet i sagaen.

En lokal skald hadde påtatt seg å markere 1000 års markeringen på denne måten ved å ikle seg Snorre Sturlasons dikterdrakt og presentere de tilstedeværende medlemmer med sagaens beskrivelse. Betegnelsen ”Langårasund”² er i denne sagafremstillingen betegnelsen på Langesund og omegn.

¹ Ordet *saga* er beslektet med «å si», «sa», tilsvarende i engelsk «say» og tysk «sagen». Det norrøne begrepet *saga* kommer av «hva som er sagt», noe som har utviklet seg til å bety «fortelling» og «historie», eller mer formelt som «episk prosatekst av en viss lengde». *Saga* som begrep referer vanligvis til den historiske epoke hvor de ble nedskrevet (mellom 1120 og 1400) og med en handling fra den historiske epoken mellom landnåmet og til 1100 som kalles sagatiden, *söguöl*

² Langårasund er en gammel betegnelse på ”Kreppa” (mellom Langøy og Gumøy) i den indre seilingsleden til Kragerø. Langårasund er brukt som betegnelse på den vestre del av Oslofjorden mot Asker og Bærums landet hvor Snorres historie sannsynligvis er hentet fra.

Det som vi legger merke til i denne historien, er at det ikke bare er sjøfolk som var tilstede på dette årsmøtet i sjømannsforeningen. Sjøfolkene var nok i mindretall og deltakelsen domineres av sentrale personligheter som satte sitt preg på Langesund i årene etter krigen.

Mange av medlemmene hadde nær tilknytning til sjøen selv om de ikke seilte i handelsflåten. Dette var egentlig naturlig da de fleste sjøfolkene på den tiden var på de syv hav og hadde vanskelig for å bidra i det lokale foreningslivet i Langesund.

Denne sammensetningen av lokale innbyggere som hadde spesiell interesse for sjøen og sjøfart og aktive sjøfolk har i stor grad bidratt til at Langesund og omegns sjømannsforening har overlevd som en bærekraftig forening i Langesund.

Bakgrunnen for denne historien er et gammel stensilert dokument fra 1951 som er gitt til sjømannsforeningen av Morten Nymann. Historien er bearbeidet og gjort tilgjengelig for medlemmene av sjømannsforeningen gjennom et nært samarbeide mellom Morten Nymann og Knut Bjerke.

Beretningen er dokumentarisk korrekt, men tilrettelagt for moderne media slik at den kan bli tilgjengelig på foreningens web-sider. Bildene er hentet fra åpne kilder på internett.

Samtlige personer som omtales i den "sagaen" er nå døde, men de har etterlatt seg varige spor som en del av Langesund og omegn Sjømannsforenings nyere historie.

Vi i sjømannsforeningen vil på denne måten hedre våre avdøde medlemmer som støttet opp om foreningen og bidro til at vi i dag har en livskraftig forening med mer enn 90 medlemmer og eget hus i Langesund sentrum.

Langesund, 20. oktober 2009

Morten Nymann og Knut Bjerke

1 Innledning med sitat fra "Håvamål"

Fra Håvamål kan vi lese:

"I vissheten om at man kan ha møtt døden slik minnet om en selv skal leve kan man, som Gisle Sursson, faktisk finne en frihet og lettelse når de plagsomme drømmer har vist at slutten har kommet.

Den siste kampen er da en framvisning av mot og stolthet til å krenke motstandernes ære ved å gjøre det mest mulig vanskelig for dem, hele 14 mann, å ta livet av ham. Når innvollene tyter ut, holder han dem på plass med å stramme til beltet, og kjemper videre på sine knær inntil han er død.

Det eneste som teller er ettermålet slik "Håvamål" treffende uttrykte det i verselinje 76:

Norrønt:

Deyr fé,
deyja frændr,
deyr sjalfr it sama,
en orðstírr
deyr aldregi
hveim er sér góðan getr.

Norsk oversettelse:

"Fe dør,
frender dør,
en selv dør på samme vis;
men ordets glans
skal aldri dø
i ærefult ettermæle"

2 Sjøhirdens saga i Langårasund

Dette er sjøhirdens saga i året 951 under kong Håakon Rakryggs 46. de Regjeringsår (Kong Håakon V^{GG}) som skrevet er av Snorre Sturason. Sagaen sier:

Under kong Håakon Rakryggs 46de Regjeringsår i 951 var der dårlige åringer i landet som var herjet og plyndret gjennom en langvarig krig med hunnerne fra sydlandet, som oversvømmet landet med sine vilde horder.

Kongen for over havet til sin frende kongen av England og kjempet sammen med ham mot hunnerne som de til slutt drev ut av landet og skapte fred og bedre åringer i begge land, selv om det ikke ble de beste åringer som kunne ønskes.

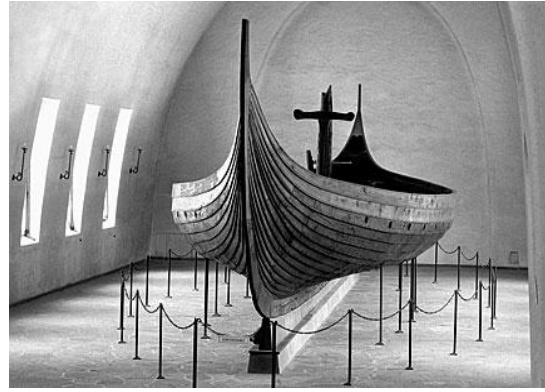
Sommeren 951 drog sjøhirden fra Langårasund på leiding med sine langskip, draker og knarrer, gjorde strandhugg, tok hærfang og herjet på kysten fra Breiviken i nord til Jomfruøya i syd, fra Åby i vest og til Tunsberg og Kaupangen i øst.

Sjøhirden fra Langårasund gjør strandhugg i "Åbyfjorden." Bøndene flykter i redsel.

De for også i vennesele, erindrer viden om, fra strand til strand og med sine sjøhester for å vitje frender og ætlinger og mange drog også på fiske.

I Tunsberg og Kaupangen hadde hirdmennene gjeve knarrer og langskip som sjøhirden i Langårasund var misunnelege på da de også kunne seile til fremmede lande og røve og skaffe seg nye møyer.

Osebergskipet og Gogstadskipet i opplag i "Kaupangen".

Da høsten satte inn, drog de draker og knarrer på land for vinteren og samlet seg til ting og gilde i sine gamle haller³ som de delte med knarresmedene⁴ i Langårasund.

Sagaen forteller at ingen kunne måle seg med sjøhirden i å spise torsk, men sagaen sier også at knarresmedene var likeså navngjetne til å svinge begre og tømme horn som hirdmennene. Noen manngjevning i så måte er visstnok aldri blitt holdt.

Avgifter til rikskasse måtte inndrives.

En sjøhird fra Langårasund.

³ Sjømannsforeningen holdt i 1951 sine møter i lokaler på Wrightegaarden. Denne bygningen var på den tid også representasjonsbolig for Langesund Mekaniske Verksted.

⁴ Ansatte på verkstedet i Langesund

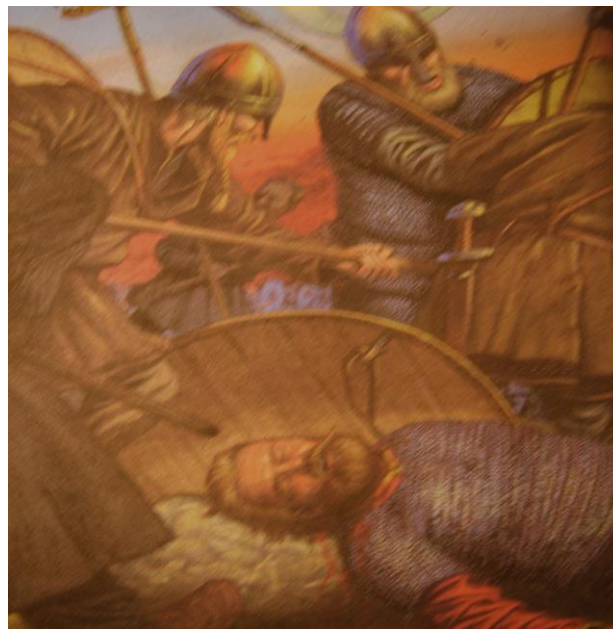
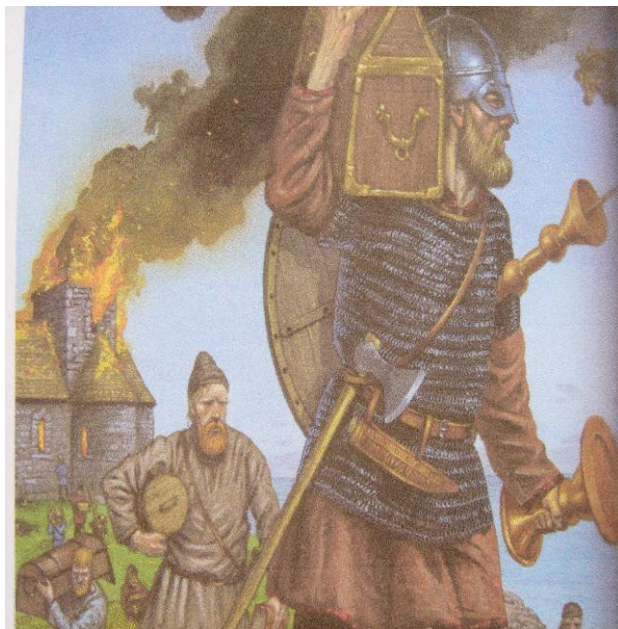
I sjøhirdens forsamling fandtes mange gjeve menn. Blandt de fremste og gjeveste i denne forsamling var:

Linar Tungekvass til Skaubo (Linar Herrmann ?)

Sagaen sier at ingen noen gang har seiret over ham i tvekamp og manngjevning, ei heller noensinne i større fylkinger. Sagaen beretter at han var rask i forsvar og rask til angrep.

Han hadde da også stor vurnad blandt sjøhirdens medlemmer som kaste ham til en høy og ærefull tittel som høvedsmann for punsjbollen, og dette hverv skjøttet han med stor nidkjærighet og strenghet.

Han var også tidligere hirdhøvding, men etter at han sluttet som sådan, sitter han alltid nederst ved høvdingens bord, det er frivillig av beskjedenhet, da hans rettmessige plass er høyt oppe.

Sjøhirdens herjinger i fremde lande

Anker til Halden (P. Anker på Lillehalen)

Av sjøhirdens eldste var en fager og gasta kar, som i tidligere år var skipshøvedsmann og stod i løftingen på sitt langskip og befalte over stridsmenn og rorkarle. Han var også hirdens skald som kvedet mange kvad ved forskjellig høve. Han var meget velsett i hirdens haller og var også en av styresmennene der. Fredelig var han og vennesel, gikk alltid uten brynje og bar aldri våpen.

Julius Vegvisar (Julius Jacobsen 1876 - 1957)

Han var en annen av hirdens styresmenn og en meget fager og djerv sjømann som tidligere viste vei for de store langskip som kom fra havet i sør og stevnet opp Langårasund med sine handelsvarer fra England, Danmark og Svearike og andre land. Han hadde også to sønner i sjøhirden, tause, djerve menn alle tre, den yngste var også medlem an kongens ordenshird.

Haldor Digre av Hovde til Toppen (?)

Han var også en annen styresmann i hirden. Han var mektig, stor mann som sjelden viste seg i hirdens haller, men satt høyt i ensomhet på sin varde og skuet ned på knarresmedenes og almuens boplasser. Han var også høvedsmann for knarresmedenes skrivekarle.

Per Lange av Tandberg (Per Tandberg Hansen)

Han tok vare på og holdt orden i sjøhirdens hærfang, sølv og gull og var hirdens skattemester. Sagaen beretter at han var en høyreist, fager mann som drog til kongen av England da det ble uår og krig i landet, for sammen med kongen av England og kong Haakon Rakrygg av Norge for å drive Norges fiender ut av landet da det ble hørtatt av hunnerne fra sør. Det lykkedes også for disse tre.

Hirdhøvdingen Josef den gode (Josef Johannessen Formann i 1951)

Han drog om sommeren med sitt skip på ferd viden om langs strendene med husfruer, jomfruer, terner og mange barn. Sagaen sier han hadde jomfrutur hver sommer.

Henry til Fjellheim (Henry Herholdt 1913 - 1979)

Han var sjøhirdens visehøvding og satt øverst ved høvdingbordet. I tidligere år for han med store langskip over alle hav og ble kongens tilsynsmann for havnene i Langårasund. Han var vennenesel og fredelig som trofast passet sin husfrue og sønn og tok aldri del i strandhugg og berserkerang.

Jacobus til Solhaug (Jacob Sørensen 1891 - 1969)

Han var styresmann i hirden og var en solid og fæmæst mann i store fylskinger. Han hadde det ansvarsfulle hverv som tilsynsmann for punsjbollen og hornene. Han våket nøye over at ikke hirdmennene fikk fluesopp og gikk berserkerang.

Lars Paul Høgh av Skaubo (Paul Høgh Larsen 1890 - 1965)

Var blant de gjeveste menn ved spillebordene i hirdens høye haller og sagaen beretter at han var en nidkjær og streng herre i denne idrett. Han passet sitt handelssted og leverte proviant og utstyr til langskip, draker og knarrer, samt utstyr til knarresmedene og hakker og spader til trællerne. Han leverte også buer og piler til bueskytterne, og hans sønn var en navngjeten bueskytter.

Peder den Store til Solgård (Peder N. Solgård 1891 - 1963)

Han var navngjeten som en godsynt og vennenesel mann, men han hadde også en rapp tunge. Han var av Kongen satt til å inndrive skatt av de mange fremmede skip som rett ofte seilet opp Langårasundet med sine handelsvarer.

Han inndrev også med nidkjær hånd avgifter til Kongen og rikskassen for redskap og utstyr som knarresmedene kjøpte hjem fra England, Frankensland, Vendland og Svearike.

Peder den Store var nok snill og vennesei, men kunne også slå på sitt skjold og dra sitt sverd. Han likte dog sitt våpengny ved enkelte høve og gikk alltid med brynje.

Fremmede skipe stevnar inn
Langårasund

Skattane til rikskassen måtte krevjas inn

Tlaus den Magre av Borre (Klaus Hansen født 1915 - 1995)

Han var hirdens merkjesmann. Sagaen beretter at han var en gasta merkjesmann som støyrdde stengi så hardt han kunne i store fylskingar og jordefærd. Sagen sier at merket det stend og faldt aldri. Han samset også på levende torsk som han severte til hirdens store fylskingar.

Sjehirdens menn i mannjevning.

Merket det stend um mannen han stupa.

Lars Magnus til Nustadør (Magnus på Nustad)

Han var liten av vekst, men drev sitt gods med stor innsikt og klokskap. Han var meget virksom i almenningens styresett og møtte i mange tingmøter. Han var fredelig i all sin ferd, gikk alltid våpensøs og var sovkyndig.

Han sluttet seg til sjøhirden fordi han tyktes vel om den ettersom han hadde sitt herresete i sjøens nærhet.

Så kvader Anker Skald:

"Du som i løftingen sitter
landsretten kan sette
som mellom alle menn
ved makt skal strande"

En velkjent hirdmann i Langårasund var:

Marcus av Lysastadir (Markus Lystad (1893 - 1973))

Sagaen sier at han var liten av vekst, livlig og rask med gløgge øyne og lynsnar tunge, som hevdet seg godt i tvekamp og ordstrid om ikke i større fylking. Han var vennesel og hjelpsom i sin ferd, og dro sjelden sverdet og slo sjelden på sitt skjold. Han gikk alltid med brynje og spyd, men likte helst ikke våpengny. Han hadde da derfor stor vrynad hos almuen og hirdmennene om ikke fullst så stor hos knarresmedene. Han hadde som sitt daglige hverv å være leiur for knarresmedene i Langårasund.

Harald Jordsalfarer Smith av Breiviken (?)

Han for viden om i utlenderne som tilsynsmann for de store langskip som tilhørte Bergodde. Når han ikke for omkring hadde han tilsyn med knarresmedene i Langårasund som bygget langskip og damphester for Bergodde. Han var en tistalende og vennesel mann som alltid gikk uten brynje og spyd fordi han hadde ingen fiender.

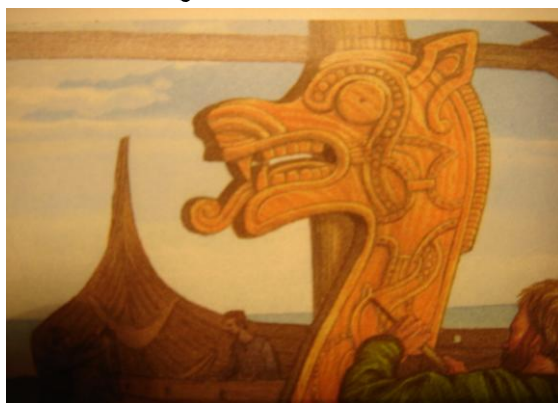
Axel til Skogly (?)

Han for i tidligere år som hovedsmann på langskip hvor han sto i løftingen og førte sitt skip. I de senere år drog han på fiske hvor han ferdes sent og tidlig:

*"Der seikade fisk ned i havet
og den seiken, den ville han sjå"*

Fiskeknarre for fredlege syslar

Mange hadde dugleik i håndverk

Einar Olsson til Stathelle ved Breiviken (?)

Var tidligere skipshovedsmann på langskip, men gikk i tjeneste hos knarresmedene og inn i sjøhirden i Langårasund. Han var en munter hirdmann og heiset gjerne til husfruer og terner, og han sto høyt i gunst hos disse. Han vant blomsterprisen fra husfruene ved en motortevling i Langårasund.

Langskip klar til kamp.

Verken storm eller uvær kunne stoppe sjøhirden på tokt

Blant sjøhirdens boklærde menn nevnes:

Alf av Lotringen (Alf Lothrington)

Han for om sommeren på langferd til Tunsberg for å vitje fedrenes gard. Han tok hele sin huslyd med seg og kom først ut på høsten tilbake til Langårasund. Sagaen sier at han var av engelsk byrd, men han hadde ekte norsk kongstanke. Han hadde en skarpslepet tunge og var snarrådig i ånderlige turneringer. Han var en dugelig leidar i idrett for de yngste.

Jarlen Arne av Auberger (Arne Auberger)

Han for tidlig på sommeren med hele sin huslyd bort til sitt eget gods nær Erling Skakkes herresete øst for Viken og kom ikke tilbake til Langårasund før utpå høsten for å gjenoppta sine boklige sysler.

Trygve til Rogndalen (Trygve DahlRogn)

Han sluttet seg til sjøhirden fordi han tyktes vel om å være der iblandt. Han var fredelig og vennesel og passet sitt kjøpmannskap og andre fredelige sysler.

Jon fra Løk (Jon Løk 1912 - 1991)

Han drog om sommeren på ferd til Tunsberg med seilknarrer fra Breiviken for å ta del i seilstevning der østpå. Han var styresmann på eget langskip og var en dugelig kar på sjøen. Sagaen forteller at han var en brann i drakamp og han tildro seg sammen med andre drakampfeller seiren under en større dratevning i Langårasund.

Thormod Skald (?)

Han var fra Langårasund og var hirdens annen skald som kvad ved store gilder. Han meldte seg sent til Kongens sjøhird. Han var av en vennesel og rolig natur.

Ragnar til Høll (Ragnar Høllstrøm 1910 - 1982)

Han hadde om sommeren treve dager. Han samlet opp unge stinmenn og terner som for gjennom Langårasund og videre gjennom landet på herjing. Når han ikke stelte med disse sandeveistraverne leverte han brynjer og hjelmer til stridsmenn og bekledning til almuen.

Han var en vennesel og god mann som aldri deltok i tvekamp og mannjevning, men gikk alltid våpensløs og uten brynje, fordi han hadde bare venner. Han var også en av tingmennene i Langårasund styresett.

Even til Solli (Gathinco Evensen 1909 - 1962)

Han var en trofast hirdmann og møtte alltid til ting og gilder. Han deltok hele sommeren i tevling med sin knarre til sjøs og kjørte sine motorhester med stort alvor og vant meget selv dermed. Han var en stillfarende og fredelig mann og likte ikke våpengny, var taus og alvorlig i store fylskinger og gilder.

Ragnardur til Markhus (Ragnar Markus - 1919 - 2004)

Han var hovedsmann i almuen idrett i Langårasund og hadde sin storhetstid om sommeren da almuen holdt mannjevning i alskens idrett i Langårasund og andre steder. Han var en rett dugelig mann med sverd og spyd i store fylskinger.

Erling av Etsland (Erling Etsland 1916 - 1988)

Var også i sjøhirden når han hadde høve til det og hadde fred for alle ternene. Han var hirdmann fordi han tyktes vel om å være det, og han var ellers en fredens mann som passet sin dont og leverte tyrifakler til belysning i festhallene og ellers til almuen beplasser.

De øvrige hirdmenn:

De var djerve, gjeve menn, tause og dystre menn i høye haller. De var rett duglige menn både på land og på sjø, trofast til tingmøte og gilde.

Berserkgang forekom ikke blant disse rolige menn. De deltok ikke på vikingtokter, strandhugg og tok ikke hærfang, men passet sine dage i fredelig kappsteg, de slo aldri på skjold og dro aldri sverd.

Mange hirdmenn var stadig på vikingferd til fjerne land og var sjelden hjemme.

Denne gjeve forsamling av sjøhirdens menn fylket seg om høsten til vinterens gildeskåler for å ete torsk og tømme hornene og holde mannjevning.

Så sier skalden:

*Gjeve menn i høye haller
møttes på ny til gildeskål
for å lage fest og litt rabalder
langt ut i de sene nattetimer ”*

Da hirdmennene hadde fylket seg ved langbordet slo høvdingen på skjoldet og gildet var begynt. Stemning steg ved tømning av hornene.

Da kvad skalden:

*”Nu løftes laft og lofte
mot stjernehimmelen opp ”*

Gjensynsskåler ble drukket og menn møttes med menn og skalden kvad:

*"Hele sommeren gjennom
pløyde eikekjøler bølgen
Djerve menn i skipet
styrte gjennom brenning"*

*Stemning steg i de høye haller, tyrifakler kastet sitt lys over
denne forsamling og atter kvad skalden:*

*"Melken søt å drikke
var ei hirdens vis,
ei heller vann å slukke
men øl og brennevin"*

Og hallen var herlig å skue !!!

*Dette er sjøhirdens saga i året 951 under Kong Haakon
Rakryggs 46de regjeringsår som skrevet av Snorre
Sturlason.*

For de av sjøhirdens medlemmer som har spesiell interesse for Norges Kongesagaer, kan det anbefales å lese ovennevnt bok. Den kan også lånes på Bamble bibliotek (?)